

כרטיס כניסה לכספת

אין זה סוד שתעשיית היהלומים העולמית סבלה לאחרונה מיחסי ציבור שליליים. כשהוליווד שיגרה לעולם את הסרט "יהלומי הדמים", בכיכובו של ליאונרדו דיקפריאו, היה ברור שהדבר לא יעבור בשתיקה. אנשי התעשייה נעמדו על רגליהם האחוריות, והתריעו שנעשה להם עוול. כתבה זו אמנם לא תעסוק בסוגיה המוסרית הקשורה ביהלומים, אך על רקע האמור לעיל אפשר להבין מדוע מוזיאון היהלומים ע"ש הארי אופנהיימר, שנפתח החודש מחדש לאחר שלוש שנות תכנון והקמה והשקעה של מיליון וחצי דולרים, נועד לפנות לדור הצעיר.

על מלאכת התכנון והעיצוב הופקד האדריכל אליאב נחליאלי, הידוע בגישתו החדשנית לתכנון מוזיאונים ומרכזי מבקרים, ואשר כבר רשומות על שמו כמה הצלחות בתחום, ביניהן תכנון מוזיאון הפלמ"ח, מוזיאון מצדה ומוזיאון הכותל. נחליאלי הוא בוגר המגמה לאדריכלות בבצלאל והמחלקה למוזיאולוגיה באוניברסיטת תל אביב, ולפני 17 שנה הקים את סטודיו "פרוגמה 1", המתמחה בתכנון מרכזי מבקרים ומוזיאונים היסטוריים. גישתו הייחודית הפכה אותו לסוג של גורו בתחום וזיכתה אותו בפעם השנייה בפרס בינלאומי יוקרתי, שניתן על ידי האיגוד המקצועי THEA - ארגון הגג הבינלאומי של יוצרי מוזיאונים ופארקים נושאים, בשנת 2000 הוענק לנחליאלי לראשונה פרס עבור העיצוב המקורי והחדשני של מוזיאון הפלמ"ח, ובהודש מרץ הוא יקבל את הפרס השני עבור עיצוב, תכנון וביצוע מרכז "שרשרת הדורות" בירושלים.

"אנחנו נמצאים בעידן שבו אין טעם ליצור מוזיאון חדש, רק כדי להציב במרכז את החפץ או הממצא בליווי העובדות המדעיות. מוזיאון צריך לדעת להיות הרבה יותר מתוחכם כדי להצליח לנתק את בני הנוער מהאינטרנט ומהטלוויזיה, ולהסיט את תשומת לבם לממצאים היסטוריים ומוזיאליים. הנוער של היום יודע להתמודד עם מספר רב של גירוים במקביל, ונוטה להשתעמם מהר. הם נמשכים לחוויות רגשיות ולסיפור שעומד מאחורי הממצאים והמיצגים במוזיאון ועובדה זו, לדעתי, דורשת גישה חדשנית, שתלך ותתפתח יותר ויותר בתחום המוזיאונים בארץ ובעולם", אומר נחליאלי.

לדבריו, עיצוב המוזיאון שאב את השראתו מדימוי של חדר כספות, המקנה למבקר תחושה של הצצה למקום סודי ושמור, ההשראה היא גם סוג של אילוף שנבע מהתנאים האדריכליים של האתר, הממוקם בקומת עמודים מתחת לבניין בורסת היהלומים. "הרעיון היה ליצור משהו שיזכיר את חדר הכספות של בורסת היהלומים - חלל מסתורי וסודי, שבו ניתנת למבקר תחושת VIP, כשהוא זוכה לחדור אל קודש הקודשים של מתחם היהלומים הגדול בעולם", מסביר נחליאלי.

"בשל אי גישותה של הבורסה ליהלומים לציבור הרחב, מטעמי ביטחון, הרגשנו שנמנע מרבים משוחרי התרבות

גם מוזיאון היהלומים שנפתח החודש מחדש, רוצה להתחרות על תשומת לבם של בני הנוער. וכדי להצליח בכך, תוכנן עבורם החלל כחדר כספות מלא באטרקציות טכנולוגיות, ששיאן הוא מופע עתיר אפקטים שבמרכזו יהלום, לייזר ותמרות עשן

מתוך תערוכת "שאגת היהלום" המוצגת במוזיאון היהלומים

האם השתנה היחס שלך ליהלומים במהלך העבודה?
 "יהלומים הם סוג של מותרות, ולא תמיד יהיה ברור לי מי צריך אותם ולמה. אם תשאלו אותי אם זה הטעם שלי (מצביע על שרשרת), אענה שלא דווקא. אבל זה יפה, זוהר, נוצץ, יוקרתי ושווה הון עתק. לאשתי קניתי יהלום רק ביום שבו קיבלתי את הפרויקט, ועד אותו יום לא היו לה יהלומים. אז מה".

לאן הולך תחום המוזיאונים?

"למוזיאונים בארץ ובעולם יש קושי עצום להתמודד על תשומת הלב של הצעירים. מדובר בדור שעושה שיעורי בית עם טלוויזיה פתוחה, תוך כדי שיחה בסלולארי, וכל זה קורה בעידן של טכנולוגיה שמתפתחת בקצב מסחרר. לכן, בגישה שלי בעיצוב מוזיאונים, הבנתי שהתשובה שלי להתפתחות המהירה של הטכנולוגיה היא לספר סיפור, וכך בעצם אני הופך את הטכנולוגיה לאמצעי ולא למטרה. הטכנולוגיה מתיישנת, אבל הסיפור נשמר".

עצוב לסיים פרויקט כה חשוב?

"כן. בזמן העבודה אני יכול להיות כועס, צועק ומתוח, מתרגש ושמח. היום אני מרגיש כמו היוצר של פיגמליון, שבורא משהו שאחרי היוולדו כבר הולך לבד. ההרגשה שלי היא שלא רק שהוא הולך לבד, אלא שהוא כבר לא שלי. אנשים מגיעים לפתיחה ואומרים 'וואו, איזה יופי של מוזיאון', ולא יודעים בכלל מי עיצב אותו".

"מוזיאון צריך לדעת להיות הרבה יותר מתוחכם כדי להצליח לנתק את בני הנוער מהאינטרנט ומהטלוויזיה, ולהסיט את תשומת לבם לממצאים היסטוריים ומוזיאוליים, והדבר דורש לדעתי גישה חדשנית, שתלך ותתפתח יותר ויותר בתחום המוזיאונים בארץ ובעולם"

ועד לתכשיטים המפוארים שעונדות דוגמניות מבתי האופנה המובילים בעולם. קטעי הווידאו הללו, כמו גם מוצגים נוספים כדוגמת כלים לעיבוד יהלומים, סופקו למוזיאון על ידי "דה בירס", תאגיד הכרייה וסחר היהלומים הגדול בעולם.

חלל נוסף מציג את מגוון האפשרויות בשיבוצם של היהלומים באבזורים ותכשיטים ייחודיים, כגון כדור טניס ושעון חול שגרגריו הם שבבי יהלומים. המסע מסתיים באולם הקרנה גדול, שבו ניתן לצפות בסרט המוקרן על שלושה מסכים וחושף רבדים נוספים של עולם היהלומים ואנשי התעשייה.

כמו כל מוזיאון שמכבד את עצמו, גם מוזיאון היהלומים מציג תערוכות מתחלפות. כרגע מוצגת שם תערוכת "שאגת היהלום", המורכבת מתכשיטי יהלומים בהשראה אפריקאית.

איך ניגשתם לפרויקט?

נחליאלי: "לא נבחרתי לעצב את המוזיאון על סמך הידע וההבנה שלי ביהלומים, כי לא היה לי שום מושג בתחום. אבל כמו בכל מוזיאון, אתה קודם כל עושה תחקיר, לומד את התחום ומגבש קונספט. נסעתי לראות את מוזיאון היהלומים שבאנטוורפן. ולמדתי את האילוצים הקיימים בשטח. מרגע שהתחלתי לעבוד על המוזיאון גיבשתי צוות תכנון של יוצרים, שהחשובים בהם היו יוצרי הסרט, שלקחו תפקיד חשוב בהעברת המסרים. לכאורה זה מוזיאון קטן, אבל בעיני אין פרויקט קטן - יש אתגר גדול, או שאין אתגר בכלל".

אתה מעדיף לתכנן מוזיאון בחלל נתון, מאשר לבנות אותו מחדש?

"קל יותר לעשות מוזיאון היסטורי מראשיתו. אבל זה היה אתגר. עבדנו תחת הרבה אילוצים, שאת רובם הכתיב המקום עצמו - חלל בגובה 2.4 מטר בשטח של 500 מ"ר בלבד, בתחנית בניין רב קומות במתחם פעיל, שהקירות בו הם חלק מקירות המסד של הבניין שאינם ניתנים להזזה או שינוי. זו הייתה אופרציה מאוד קשה, אבל קרה לי דבר מעניין - אם לוקחים היום את הסקיצות ואת הפרונטציה הראשונה שהצגתי ללקוח, ומשווים אותן לתוצאה בפועל, ניתן לראות שהדמיון הוא כמעט 100 אחוז, וזה נדיר. מדי פעם גלשנו למחוזות אחרים, לפעמים נכנסה איזו קריזה לשנות הכול, אבל מסתבר שהאינסטינקט הראשוני היה חזק מהכול. האימג' של חדר הכספות, שהיה לי בראש מראשית התכנון, היה מגובש, ותמיד, למרות כל התהליך שעברנו בדרך, חזרנו אליו".

בארץ ובעולם להכיר לעומק את עולם הגמולוגיה בכלל, ואת עולמו התרבותי והאסתטי של היהלום בפרט, מספר אלי אבידר, מנכ"ל מכון היהלומים והמוזיאון, על השיקולים שהביאו לפיתוחו.

מעמד בקיעת היהלום

בחלל הכניסה מוצגת תצוגת רפליקות של היהלומים המפורסמים בעולם, ביניהם יהלום הקוהינור, שהתגלה לפני כ-5,000 שנה ומשובץ כיום בכתר מלכת אנגליה, ויהלום הטיפה, שהוענק לאלזבת טיילור ביום הולדתה ה-40, על ידי בעלה דאז ריצ'רד ברטון, ונמכר לתכשיטן ניו-יורקי עם גירושיהם.

נחליאלי מצטרף אליי לתחנה הראשונה במסע, לחלל הראשון במוזיאון המכונה "חדר ה-WOW", שתפקידו להדהים את המבקר בעוצמתו של היהלום. הדלתות נסגרות, ואנו נאספים סביב משטח מתומן. ענן עשן מפתיע את המבקרים וממלא את החלל. מתוכו בוקע בדרמטיות מודל של יהלום ענק (העשוי זכוכית קריסטלית מלוטשת). המבקר נחשף לאחת התופעות המרכזיות המאפיינות יהלום - האופן שבו פאותיו מחזירות אור. 16 קרני לייזר נסתרות מפיקות אורות ירוקים אנכיים, ואת המרכז חוצה קרן לייזר לבנה, שעוברת דרך מודל היהלום ונשברת להמוני קרניים צבעוניות המציפות את החלל, בשילוב פסקול שמרתק את כולם לחזיון הבדיוני. "מדובר במאות שעות של תכנות, שנדרשו כדי ליצור את ה'וואו' הזה, כדי שהיהלום ייצא בדיוק בזמן וקרני הלייזר יוקרנו בדיוק בזוויות הנכונות", מספר נחליאלי. המבקרים נותרים מהופנטים וצופים בחלקו הראשון של סרט, שבו משחק יובל סגל עיתונאי שאינו יודע דבר על עולם היהלומים, ומוביל את המבקר דרך כל אותם סודות כמוסים של ענף היהלומים הישראלי.

המסע ממשיך לחלל מרכזי, שבו ניצבים שלושה קירות מקבילים המחלקים את החלל לשלושה אזורים תצוגה, המציגים בהדרגתיות, בזה אחר זה, שלבים שונים בהפקתם של היהלומים, כגון הניקוד, הביקוע והליטוש. שוב מופיעה דמותו הווירטואלית של סגל, הפוגש מומחים בתחום מהם הוא שומע על שיטות הכרייה, הליטוש, השייטות והמכירה. המבקר ימצא בחללים הללו מאגר מידע אינטראקטיבי, שבו יוכל לנווט בלחיצת כפתור בין שאלות לפי בחירתו, ועליהן יקבל תשובות שיוקרנו על המסך.

מעניינים במיוחד הם קטעי הווידאו הדוקומנטאריים, בהם ניתן לצפות בכל שרשרת האספקה שעובר היהלום - מהעבודה במכרות במדינות העולם השלישי,